

mammadaba

Dzīvo Latvijas valsts mežos

Skaistums bez robežām

“Latvijas valsts meži” un mammadaba gaida tevi ciemos!

SPRIEDZES FILMA

SAPŅU ĶĒRĀJS

VIŅŠ NOTVER TO,
PAR KO MĒS BAIDĀMIES DOMĀT

PRODUCENTS: LATVIJAS VALSTS MEŽI REŽISORS: MAMMADABA GALVENAJĀ LOMĀ: BRIEDIS LĪKRAGS
LOMĀS: VISI BRIEŽI SKAŅU INŽENIERIS: NAKTS ŠALTIS GAISMU OPERATORS: PILNMĒNESS TĒRPU MĀKSLINIECĒ: MAMMADABA

KATRU DIENU BEZ MAKSAS LATVIJAS VALSTS MEŽOS

WWW.MAMMADABA.LV

Negantais rudens vējš atņem kļavai dzeltenu lapu un sagriež jautrā virpuļdejā. Īsu brīdi sirds ļaujās ilūzijai – varbūt tas ir taurenītis? Varbūt atgriezies vasara?

Bet aizlidojušajai lapai seko cita, un nu jau nosalušo taku silda koša lapu sega. Skaisti kā taureņu salidojuma laikā Grebļa kalnā. Un tad krāšņo lapu segu nomaina balta, pūkaina villaine – lai zemei būtu silti līdz pašam pavasarim.

Skaistums ir jāmeklē vienmēr un visur, gan pavasara krāšņajā ziedēšanas priekā, gan rudens lapu košumā, gan arī tad, kad zeme ir devusies ziemas miegā.

Šoreiz Mammadaba dodas Latvijas apstākļiem tālā un eksotiskā ceļojumā uz austrumu robežu, uz Pasienu, uz Grebļa kalnu. Garām bezgala daudziem zilziliem Latgales ezeriem, pa ceļiem, kur katrs līkums sola kādu pārsteigumu, nonākam pie austrumu robežas.

Ticiet – Zilupe vēl nav pasaules mala. Kad uzkāpj Grebļa kalnā, tālumā dūmakā var redzēt Krievijas un Baltkrievijas mežus. Bet Grebļa kalna daudzie taureņi nepazīst pases, svītrainus stabiņus un vīrus formas tērpos, tie lido pāri kalniem un ezeriem, tas ir skaistums, kas neatzīst robežas.

Kādu citu reizi Mammadaba dodas uz rietumu robežas pusi, uz Limbažiem, Aloju. Augstrozes pilskalnā Mammadaba atrada senas viduslaiku pils mūrus un romantiskus stāstus par mīlestību, kas gluži tāpat kā skaistums nepazīst robežas.

Un tad jau klāt Ziemassvētku laiks ar savām smaržām un siltumu. Gaišus svētkus!

Pie austrumu robežas 2. lpp.

Augstrozes pilskalnā 6. lpp.

Ziemassvētki mežā 12. lpp.

Pie austrumu robežas

Atrašanās vieta

Pasienes pagasts
Zilupes novads

Rīga–Zilupe 315 km
Rīga–Pasiene 330 km
Pasiene–Ludza 45 km
Pasiene–Rēzekne 75 km
Pasiene–Daugavpils 130 km

Triju zemju saskares punktā

Nokārtojiet pierobežas caurlaidi, neaizmirstiet paņemt līdzī pasī! Jūs gaida tāls, mūsu zemes apstākļiem garš un eksotisks ceļojums uz Latvijas austrumu robežu.

Pasiene ir neparasts pagasts. Nu kaut vai tādēļ vien, ka tas robežojas ar divām valstīm – austrumos ar Krieviju un dienvidaustrumos ar Baltkrieviju. Tepat netālu ir gan Zilupe, gan Sebeža, gan Osveja.

Kādreiz Pasiene bijusi daudz apdzīvotāka, reiz te dzīvojuši pat 10 tūkstoši cilvēku, bet 2000. gadā pierobežas pagastā bija vairs tikai 832 iedzīvotāji: 200 latviešu, 300 krievu, 263 baltkrievi. Vēl pēc trim gadiem Pasienē saskaitīja 775 vietējos.

Žēl, ka dzīve aizved cilvēkus prom no tik skaistas vietas. Kā jau Latgale vispār, arī šī vieta ir lutināta ar neparasti skaistu dabu. Te ir gan upes, gan ezeri, gan kalni. Augstākā virsotne Pasienē ļauj paskatīties uz trim kaimiņu valstīm no 180 metru augstuma (virs jūras līmeņa rēķinot, protams).

Pasienes centrā var sākt mērot apmēram 25 kilometru garo Pasienes kultūrvēstures taku, kurā ietilpst Draudzības kurgāns, Austras koks un Grebļa kalna dabas taka – unikāls dabas objekts ar retu sugu augiem un dzīvniekiem.

Kultūrvēsturiskā taka sākas pie Pasienes muižas, kas celta 17. gadsimtā. Tās liktenis līdzīgs daudzām muižām: mainījušies saimnieki, bijuši gan labāki, gan sliktāki laiki. Tālāk ceļš ved uz arhitektūras pērli – Pasienes baznīcu, kura būtu jāapskata arī no iekšpuses, tādēļ laikus jāpiesaka ekskursija.

Baroka pērle

Pasienes baznīcu, kas majestātiska stāv pašā Krievijas pierobežā, Zilupes senlejas krastā, mākslas zinātnieks Boriss Vipers nosaucis par mākslinieciski pilnīgāko baroka stila sakrālo celtni visā Latvijā – vienu no izcilākajiem arhitektūras un mākslas dārgumiem. Tā tiek uzskatīta par vienu no iespaidīgākajām poļu baroka tradīcijās celtajām ēkām Latgalē un visā Latvijā. Pasienes baznīcu mēdz dēvēt arī par Austrumeiropas pērli. Dievnams, kas sākotnēji būvēts kā dominikāņu klostera baznīca pēc pirmās koka baznīcas nodegšanas, ilgu gadus bija katolicisma centrs Latvijā. Baltā divtorņu baznīca gandrīz nepārveidotā izskatā grezno ainavu jau kopš 1761. gada. Nereālas pasaules efektu rada gan augstās virsgaismas atblāzma, gan šķietami lidojošie eņģeļi ar mazliet ieslīpām acīm un teatrālās pozās sastingušās svēto figūras, kurām piemīt smalkums un sentiments. Pasienes baznīcā apskatāmi vairāki mākslas pieminekļi: centrālais altāris, sānu altāri, kancele, kuru tapšanā piedalījušies arī vietējie meistari.

Sirmais Grebļa kalns

Grebļa kalns (saukts arī Šķaunes oss, Kausas kalns) ir savdabīgs ģeoloģisks veidojums – 5,5 km gara, 30 m augsta šaura osu grēda, kas iestiepusies starp Pintu un Šešku ezeru.

Kādreiz Dievs un Velns sastapušies uz Grebļa kalna un sākuši strīdēties. Velns uz Dievu ļoti noskaities un apņēmiens viņu sabaidīt, tādēļ nācis ar traku vētru un zibeni. Bet Dievs nemaz nedomājais bīties. Viņš sakūris uguni, aizdedzinājis savu pīpīti un sēdējais tīri mierīgi. Negaiss drīz vien norimis, jo Velns redzējais, ka Dievu nenobaidīs.

Velns iznācis no meža un Dievam teicis: “Tu no manis nenobijies, bet arī mani tu nenobaidīsi.” Dievs iegājis mežā, pieplēsis bērza tāsīs un aptinies ar tām, pēc tam nolauzis divas alkšņa nūjiņas un gājis Velnu biedēt. Dievs sitis ar nūjiņām pa tāsīm, ka grabējais vien. Tādēļ, ka Dievs ar tāsīm taisījis grabošu troksni, šo kalnu sauc par Grebļa kalnu.

Iedomājieties, kā pirms 14 miljoniem gadu divi milzīgi ledus blāķi slīdējuši pāri tagadējai Pasienei un, cenzdamies tikt viens otram tuvāk, vidū saspieduši šauru, augstu (150 metru virs jūras līmeņa) zemes strēli. Sirmā kalna spicē, kuras platums ir no viena līdz septiņiem metriem, izveidota taka tūristiem. Dīvaini iet pa šauru kalna kori, kura stāvās nogāzes saules stari apspīd gandrīz perpendikulāri. Viens posms ir īpaši jauks, nevar saprast, uz kuru pusi skatīties – abās pusēs aicinoši vizmo ezera ūdeņi.

Pa kalna kori jāstaigā prātīgi, un ne tikai tādēļ, ka vietām neuzmanīgāks ceļinieks var norīpot lejā pa stāvo nogāzi. Noteikti jāatrod un jāapskata melnā klintene – krūms, kas aug tikai trijās vietās Latvijā: Grebļa kalnā, Ežezera salās un Daugavas senlejā. Bet kāpēc to sauc par melno klinteni, ja tā iekrāso kalnu mēļi sārtā tonī?

Sārta vizmo arī retā un aizsargājamā smiltāju esparsete, bet Ruiša pūkgalve zied ziliem ziediem. Kāpēc te tik daudz retu augu? Šajā dabas liegumā izveidojies īpatnējs mikroklimats, kas ļāvis saglabāties augu sugām, kuras Latvijā augušas 4500–2500 gadu pirms mūsu ēras.

Pa rēnās rudens saules sasildīto taku ceļinieks nonāk vietā, kur izvēle tiešām grūta – iesi pa kreisi, pie Pintu ezera nonāksi, iesi pa labi – būs Šešku ezera ūdeņos jāpeldas. Jāapsēžas, jāieklausās liegajā mūzikā, ko rada vēju šalkoņa Grebļa kalna slaikajās priedēs, abu ezeru sinhronā viļņu čala un putnu sasaukšanās pāri ūdeņiem.

Lejā pie Šešku ezera atpūtas brīdis var būt garāks, te gaida ar skaidu jumtu klāta guļbūves lapenīte, ugunskura vieta ar statīvu, uz kura var pat zupas katlu uzkārt un spēcinošu maltīti pagatavot, jo vēl jau daudz kas šajā pusē jāapskata.

Oss (tulkojumā no zviedru valodas – kalnu grēda) ir garš, līkumots vaļņveida paugurs vai šādu pauguru virkne, kas galvenokārt sastāv no smiltis, grants un oļiem; osi ir ledāju kušanas ūdeņu straumju veidoti nogulumu.

Tauriņdejas Grebļa kalnā

Grebļa kalnā visos gadalaikos ir skaisti – gan agrā pavasarī, kad bērzu maigi zaļās lapiņas vēl neaizsedz skatu uz dūmakainajām tālēm, gan rudenī, kad koki ietērpjas savās košākajās drānās. Tomēr visneparastākās sajūtas Grebļa kalnā pārņem siltā un mierīgā jūlija dienā, kad te sākas taureņu dejas. Reizēm te prožektoru gaismā uz liela, balta ekrāna var skatīt īstu taureņu kino. Vai zinājāt, ka Latvijā sastopamas apmēram 2400 taureņu sugu? Un pussimts no tiem mājā Grebļa kalnā! Tas, protams, ir nieks, salīdzinot ar pasaulē zināmajām 140 000 sugu, taču pietiekami, lai uz brīdi justos kā pasaku valstībā. Lielī un mazi, nakts un dienas taureņi, raibeņi, balteņi, samteņi, zeltainīši, resngalviši – tie visi pulcējas Grebļa kalnā. Kāpēc taureņi tā iecienījuši tieši Grebļa kalnu? Izrādās, ka skaistajiem spārnainīšiem patīk lielā temperatūras starpība, kas novērojama kalna ziemeļu un dienvidu pusē. Labi, ka mūsu taurenīšiem ir tāda vieta, kur pulcēties, kur neaizskar ne tos, kas ierakstīti Sarkana-jā grāmatā, ne citus, mazāk krāšņus un slavenus. Citādi arī mūsu taureņi izdomātu doties ziemot uz kādu siltāku vietu, kā to dara viņu skaistie sugasbrāļi no Kanādas Lielajiem ezeriem, kad, pārvarot piecus tūkstošus kilometru lielu attālumu un garajā ceļā nomainot trīs paudzes, dodas uz Meksikas dabas rezervātu.

Vērojot taureņu dejas Grebļa kalnā, jādodomā par to, cik dabā viss cieši saistīts. Piemēram, esparsetu zilenītis oliņas dēj tikai uz smiltāju esparsetes, kas aug Grebļa kalnā. Ja iznīks augs, tad var izzust arī viena no skaisto taurenīšu sugām. Mēs bieži sakām, ka daba ir varena, bet reizēm tā mēdz būt arī ļoti trausla un neaizsargāta. Kā taureņa spārns.

✳ Ceļojot pierobežas joslā, līdzī jāņem pase un pierobežas caurlaide.

✳ Atļauju uzturēties pierobežas zonā var saņemt gan Rīgā, Rūdolfa ielā 5, gan Valsts robežsardzes Ludzas pārvaldes Pasienes nodaļā.

✳ Ja vēlaties ekskursiju gida pavadībā, jāpiesakās trīs dienas iepriekš Pasienes TIP.

Latvijas austrumi saules zīmē

Tēlnieks Vilnis Titāns (1944–2006) savu darbu “Latvija Saules zīmē” veltījis valsts 80. gadadienas atcerei. Projekta idejas pamatā ir iezīmēt Latvijas tālākos robežpunktus ziemeļos, dienvidos, rietumos un austrumos ar skulpturālām simboliskām Saules motīvu zīmēm. Šajās zīmēs iekalti burti LV (Latvijas valsts), vietas ģeogrāfiskā platuma un garuma grādi, kā arī skulptūras nosaukums

Pasienes pagasta Meikšānos atrodas Latvijas tālākais austrumu punkts (28 grādi 14 minūtes). Te redzama viena no tēlnieka Viļņa Titāna skulptūrām, kas iezīmē austrumu robežu – Austras koks.

Pa liepu aleju

Latvijas, Baltkrievijas un Krievijas robežu saskares punktā par godu triju kaimiņvalstu tautu draudzībai otrā pasaules kara laikā 1959. gadā tika uzbūvēts apmēram trīs metrus augsts uzkalns – Draudzības kurgāns. Uz kurgānu no katras valsts ved koku aleja. No Latvijas puses Draudzības pakalnā var nonākt pa liepu aleju, no Krievijas – pa bērzu, bet no Baltkrievijas – pa kļavu aleju. Kurgāna virsotnē aug ozols – tautu draudzības simbols, taču to var uztvert arī kā bezrobežu skaistuma simbolu, jo lepni ozoli aug visās trijās kaimiņu valstīs, un tos apciemo arī Grebļa kalna taureņi, kas neatzīst robežas.

Labo domu klēts

Monika Zīle, rakstniece, publiciste, žurnāliste

Iespējams, esmu daudz zaudējusi, neapgūstot kādu no Latvijā ierīkotajām dabas takām. Nav šaubu – katras veidošanā ieguldīts liels darbs un sprauts noteikts mērķis, lai atklātu cilvēkiem mežu, pakalnu, ezeru, upmalu un mitraiņu neuzkrītošo pievilcību un skolotu mūs saudzībai pret visu dzīvo un zaļo. Tomēr, bez liekulības cildinot šos izglītojošos maršrutus, es pati joprojām turpinu staigāt savus ceļus pa mežiem un purviņiem.

Jāteic, tam gan nav ne mazākā sakara ar spītīgu iešanu pret straumi. Vainīga ir iedzimtība – mana dziļos Latgales laukos aizvadītā bērnība, kad jebkurā gadalaikā, pieveicot uz skolu ejamos četrus kilometrus, kopā ar citiem mūsu sādžas vienaudžiem mēģinājām šo gabalu saīsināt, ieminot taciņas gar sausāko Tumšā purva stūri un tālāk cauri par Bokona mežu dēvētajai audzei. Godīgi runājot, taisnāk tur neznāca, toties mūsu bezceļš bija pilns pārsteigumu un piedzīvojumu.

Dažus – piemēram, ziemas rītā pirms ausmas jauno eglīšu biezoknī spīdošās acis, laikam tās pierēja vilkiem, kuru pēdas redzējām svaigajā sniegā, – nācās noklusēt un, mēlē kožot, paglabāt pie sevis, lai vecāki neizsludinātu skolas ceļa izmaiņu aizliegumu. Pašus plēsoņas, par laimi, nesatikām. Redzējām sīkākās radības – vāveru rotaļas, garaušu ģimenes sporta nodarbības un lietīšķi pusdienojušus dzeņus, nemaz jau nerunājot par rāpuļiem un lidojošiem kukaiņiem, kas purvā pamodās, tiklīdz saule mazliet atmaiga. Palu ūdeņiem plokot, gar slīkšņu varēja izlēkāt līdz ciņiem, kur sūnās slēpās zīdītājus veiksmīgi pārlaidušās dzērvenes – lielas, sulīgas un bez kodīgā skābuma. Tas gan pārpārēm pildīja mežā gar celmiem svaigi izdīgušos zaļkāpostus: asaras šķīda mielojoties, bet šis bija trūcīgās pēckara bērnības našķis un kārums.

Vasarā ogoju pa mūsu sētai tuvākām sīkajām mežaudzēm. Jau iepriekš apstaigātie zemeņu klajumi, mellenāju pauguri un avenāju brikšņi, no ievākuma leņķa vērtējot, nebija pārlietu bagātīgi. Toties labi pazīstami – pa otram lāgam vairs neiekrītu ar mājīgi drošu samtainas sūnas tiltu savienotajās vecajās mālu bedrēs. Pēc vienreiz gūtās mācības metu līkumu saules izbalinātajiem celma trupešiem: to smelknē biju redzējusi kaut ko zeltaini vīzošu kustamies. Rudenī šajā bīstamajā vietā kā milzīgs vilinājums un drosmes pārbaude sadīga druknu celmeņu čemuri, kārdinot un mudinot mest izaicinājumu bailēm.

Daudzas manas bērnības mežainās takas ir aizaugušas vai citādi zudušas. Žēl, protams, taču vietā liktenis dāvinājis citas – paldies Dievam, šīs mantas Latvijā netrūkst, ja vien pats esi gatavs ņemt pretī. Šajā ziņā ar atturību nesirgstu, tāpēc esmu ielūkojusies brīnišķīgos visu novadu mežu stūrīšos. Bet, ja vajadzētu atbildēt, kurš ir pats pats... Tas nūdien nebūtu nosakāms. Es mokoši svārstītos starp cēlajām Rucavas priedēm, kur elpot tikpat viegli kā skābekļa kamerā, un ugunspuķēm un agrām gailenēm bagāto izcirtumu pie vecās mednieku mājas uz Pampāju – Luku ceļa, kas vasaras vidū put trakā modē. Vienai iekšējai balsij iestājoties par vēžiem bagātā mazā ezeriņa piekrastī Rikopoles silā, kur egļu apdzīvotajos uzkalniņos savulaik no Maskavas bēgošais Napoleona karspēks esot apracis ieročus, otra tūdaļ atgādīnās augusta pēcpusdienu netālu no Popes. Tur man laimējās redzēt, kā negaisa pārsteigtas kameņu glābjas pie koku saknēm iepļūsušās mizas spraugās – lietum mitējoties, iezumējās un aizlidoja, lietošanai atstājot labu padomu: dzīves pērkonam uznākot, nav tūdaļ jākrīt izmisumā...

Lai gan rudenos labāk turēties pie asfalta, nespēju pretoties kārdinājumam lapkritī izmest līkumu no Pāvilstas uz Aizputi caur Aprikiem. Lēnām ar vaļēju logu braucot, var izgaršot visu šejienes meža aromātu buketi, kur dabas māte neatkārtojami savienojusi pīlādzi un irbenāju, sēnes un kadiķus, jaunus dzinumus un vecos praulus.

Vēl es gribētu pastāstīt, kā smaržo un elpo Grīnis, bet diemžēl jūtos bezspēcīga, jo mans vārdu krājums tādām nolūkam pārāk nabadzīgs. Tāpat pietrūks izteiksmes līdzekļu, lai uzzīmētu pirmsrieta mirkli agrā pavasarī lazdām apaugušā uzkalnā pie Smiltenes – vien uzdrošinos šo brīdi salīdzināt ar dievnāmā piedzīvotu atskārsmi, ka redzēt, dzirdēt un just ir laime.

Jau kur tie gadi, kopš laika trūkuma (bet varbūt vienkārši slinkuma?...) dēļ vairs nebraucu sēņot un ogot. Uz mežu dodos – vienkārši apstājos ceļmalā un brienu iekšā – pēc labām domām. Ja negribas pieliekties un uzlasīt cauri sūnām un zālei sadīgušās, var saujām plūkt pazarēs iekārtās. Vai – vēl ērtāk un vienkāršāk! – uzķert no debesīm lejup plīvojošās. Tās, ziniet, ir pašas vērtīgākās.

Vecslabadas virsotnē

Ja esam atbraukuši tik tālu uz austrumu robežas pusi, noteikti jāuzkāpj Vecslabadas virsotnē, ko mēdz saukt arī par Istras kalnu.

Acij tīkams ir šis tālais Latgales pagasts, kas atrodas 140–190 metru virs jūras līmeņa, kurā starp gleznainiem pauguriem ērti iekārtojušies sešpadsmit salām bagāti ezeri.

Dabas liegums “Istras ezers” ir krāšņa ezeru un pauguraiņu ainava ar bagātu augu valsti un retu putnu ligzdošanas vietām, un dabas parks “Istras pauguraine” 863 ha platībā – unikāls vēsturiski ģeogrāfisks komplekss ar tipisku Latgales augstienes sīkpauguraines ainavu, bagātu augu un dzīvnieku valsti.

Starp Audzeļu, Istras ezeru un Dziļezeru uz šauras zemes strēles izvietojies Vecslabadas lielciems – Istras pagasta lielākā apdzīvotā vieta (460 iedzīvotāju), kur no viena pakalna var saskatīt trīs ezerus, vairākas salas un bezgala daudz mākoņu.

Rundēnu Velna dobes

Rundēnu Velna dobes (latgaliski Valna dūbes), dabas piemineklis triju hektāru platībā, atrodas Latgales augstienē 3–4 kilometru attālumā uz ziemeļaustrumiem no Rundēnu ciemata pie Rundēnu–Lauderu ceļa. Kopš 1997. gada Velna dobes kļuvušas par aizsargātu ģeomorfoloģisko objektu, vienīgo tāda veida objektu Baltijā. Tās ir piecas dažāda lieluma nenoskaidrotas izcelsmes bedres, daļa no tām aizpildīta ar ūdeni, daļa aizaugusi ar aveņu krūmājiem un aizbarikādējušies ar kritušiem kokiem. Ir hipotēze, ka bedres izveidojās meteorīta iespējamā krišanas vietā. Cits pieņēmums – Velna dobes ir interesanti veidojušās karsta kritenes, kad zeme iebrukusi, ūdenim izskalojot pazemes iežus.

Pasienes pagasts, Zilupes novads
Tālr. 29264238, fakss 65745296
e-pasts: ptip@inbox.lv

Ludzas TIC
Tālr. 65707203, fakss 65707202
e-pasts: tic@ludza.lv
www.turisms.ludza.lv

**Gide Pasienes Romas katoļu
baznīcā un Zilupē – Ilga Ivanova**
Tālr. +371 28656530

Augstrozes pilskalnā

Atrašanās vieta

Umurgas pagasts
Augstroze
Limbažu novads

Rīga –90 km
Limbaži–Cēsis 45 km
Limbaži–Valmiera 50 km
Augstroze–Limbaži 20 km
Augstroze–Umurga 17 km

Umurgas pagasts, kurā meklējams Augstrozes pilskalns, atrodas netālu no Limbažiem, pagasta centrs izveidojies Limbažu–Valmieras un Limbažu–Cēsu ceļu krustpunktā.

Pagasts ir bagāts ar mežiem, ūdeņiem un purviem, tā teritorijā atrodas deviņas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, Augstrozes kompleksais liegums, kā arī dažādi kultūrvēsturiskie pieminekļi.

Augstrozes baznīca

1858. gadā celtā Augstrozes evaņģēliski luteriskā baznīca ir pieredzējusi gan kuplu ticīgo pulku, gan karus un iznīcību, līdz 2003. gada vasarā te atkal notika dievkalpojums pie mājup pārvestā altāra, kas brīnumainā kārtā saglabājies vēl no pirmās, 1795. gadā būvētās koka baznīcas. Kad 1968. gadā baznīcā ierīkoja dzirnavas, unikālo, gandrīz 300 gadu veco altāri no bojāejas paglāba Rundāles pils muzeja direktors Imants Lancmanis. Tas līdz šim glabājās muzeja fondos, nu pēc augstroziešu lūguma atkal novietots savā baznīcā.

Augstrozes pils

Roze, Augstroze, Rožu muiža, Rožupīte, Rozbeķe, Rozula, Rozeni – šajā pusē daudz senas cilmes vārdu ar roz- pamatā. Ģeogrāfi domā, ka Augstrozes nosaukums cēlies no apzīmējuma rozas, kas ir pauguru virknes. Valodnieku domas dalās, bet teika stāsta par meiteni Rozi, kas iemūrēta pils mūros.

Augstrozes pils būvēšanā piedalījušies visi pagasta iedzīvotāji. Pils būvēšana nav veikusies – cik pa dienu uzbūvēja, tik pa nakti nobruka. Tad ienācis prātā, ka vajagot pils mūros iemūrēt kādu cilvēku. Lielskungs jautājās, kurš vēloties nēsāt pils atslēgas. Esot pieteikusies jauna ganumeita Roze, kura tad arī esot iemūrēta. Pils vairs nav brukusi, arī neviens ienaidnieks nav varējis pili ieņemt. Šo notikumu rezultātā radies arī vietas nosaukums – Augstroze.

Purvaina gan šī puse. Zaltenes (Spalvenes) purvs, Stopurs, Madiešenu purvs, Godkalnu purvs... Pēkšņi līdzenajā ainavā paceļas kāds veciem kokiem apaudzis paugurs. Un vēl viens: Gulotnis, Piltiņkalns, Lielkalns, Lauvas kalns, Versmes kalns, Jāņkalns ar 7,16 m resnu dižozolu. Neparastiem kontrastiem bagāta šīs puses ainava. Un tad jau esam pie pilskalna Augstrozes Lielezera krastā.

Augstrozes pilskalnā nesaudzīgajam laika zobam joprojām spītē 1272. gadā celtās viduslaiku pils drupas. Tiesa, līdz mūsu dienām gan ir saglabājies vairs tikai 6–7 metrus augstais pagalma puses mūris un fragments no laukakmeņu aizsargmūra. Toreiz, kad augstajā pakalnā Rīgas arhibīskapa vasalis Rozens pili cēla, tās iemītnieki cerēja, ka stāvās nogāzes pasargās no uzbrucējiem, tomēr 1601. gadā Polijas–Zviedrijas kara laikā pili izlaupija un izdedzināja. Kopš tā laika senās viduslaiku pils drupas vilina vietējos romantikas meklētājus un tūristus, jo te var ļaut vaļu fantāzijai un uzburt vīziju, kā cilvēki dzīvoja tajos tālajos laikos un pilīs.

Ar ko mums asociējas viduslaiki? Dažiem šķiet, ka tie bija tumši laiki, kad valdīja mānticība, plosījās inkvizīcija un sērgas, dega raganu sārta. Bet vai tikai? Protams, nē. Dante Aligjeri viduslaikos sarakstīja “Dievišķo komēdiju”, Džovanni Bokačo – “Dekameronu”, bruņinieki pielūdza daiļas dāmas, bardi sacerēja dziesmas, bet Robins Huds cīnījās par taisnību un vienlīdzību.

Pilīs gan valdīja minimāls komforts, dāmas sala pat zvērādām apšūdinātajos apģērbos, ziemu un vasaru gadsimtiem ilgī valkāja visai vienveidīgus tērpus ar nepraktiskām, asimetriskām piedurknēm, kuru viena mala sniedzās gandrīz līdz zemei. Vēlāk gan no Francijas pilīm arī citur izplatījās smalkāka mode. Gan jau arī Augstrozes dāmas valkāja zelta diegiem izšūtus balles tērpus.

Bet kaislības visos laikos bijušas tādas pašas kā mūsdienās. Cilvēki strādājuši, karājuši, cīnījušies par varu un ietekmi, mīlējuši, nīduši un atkal mīlējuši.

Augstrozes pilskalna taka

Augstrozes pilskalna apkārtnē ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta dabas lieguma zonā "Augstroze".

No Augstrozes pilskalna paveras brīnišķīgs skats uz ezeru, vecajiem jauktu un platlapju koku mežiem un purviem, kuros spēkus tālākajiem lidojumiem labprāt uzkrāj zosis, melnie stārķi, mazie ērgļi, dzērves, bet rudenos spieto dzērvenotāji.

Lai šo skaistumu varētu labāk saskatīt, 30 metrus augstajā kalnā uzbūvētas dēļu laipas, pakāpieni un skatu platformas, izcirsti liekie krūmi, kas aizsedza skatu uz varenajiem ozoliem un Lielezeru.

Krusta kalns

Par Augstrozes Krusta kalnu, seno kulta vietu, kas agrāk saukta par Ozolu kalnu, stāsta daudz leģendu. Viena no tām savā laikā ieinteresējusi arī dzejnieku Raini, kurš gatavojies rakstīt lugu "Augstrozes meitiņa". Tiešām žēl, ka Rainis šo iecerī nav īstenojis, saglabājušies tikai pirmie uzmetumi.

Teika vēsta, ka Augstrozē dzīvojis ļoti bargs kungs. Viņa meita iemīlējusi zemnieka dēlu, un abi aizvien satikušies muižas tuvumā esošajā kalnā. Bargais kungs tomēr to ieraudzījis un pārsteidzis jauniešus pašā kalna virsotnē, lielās dūmās nonāvējis puisi, bet meitene bēdās zaudējusi prātu un noslīcinājusies Lielezerā. Vēlāk kungs tai vietā licis uzcelt lielu krustu. Tad arī kalns ticis nosaukts par Krusta kalnu.

Augstrozes augstās lapegles

Nudien dīvaini, kādēļ tieši lapegles tik ļoti iecienītas Augstrozē. Aug jau šaipusē arī diži ozoli, bet lapegles te ir kas īpašs. Tieši šeit mīt Latvijā garākā lapegle, te atrodama viena no lielākajām lapegļu audzēm, kurā koki ir 150–160 gadu veci un 40 m augsti, bet ceļā uz mūža mājām no baznīcas līdz pat kapsētai augstroziešus pavada divus kilometrus gara lapegļu aleja.

Umurgas kapsētā atdusas dzejnieks Fricis Bārda, viņa sieva Paulīne un brālis Antons. Friča Bārdas kapa piemineklis, kuru 1933. gadā veidojis tēlnieks Teodors Zaļkalns, atzīts par vienu no spožākajiem memoriālās tēlniecības paraugiem ne tikai Latvijā vien.

Zaļa un smaržīga

Kristīne Garklāva, mammadaba vēstniece

Ziemassvētku laiks man ir īpašs jau kops bērņības – ar piparkūku, eglītes smaržu un cilvēku siltumu visapkārt.

Kad vēl bijām mazi un dzīvojām blakus mežam, kopā ar māsu, brāli un suņiem gājām uz mežu un spēlējāmies sniegā – trausām no kokiem sniegu cits citam virsū. Vienmēr esam bijuši tādi kā dabas bērni, un tāpēc arī tagad Ziemassvētkos kopā ar draugiem un ģimeni ejam ziemas pārgājienā pa mežu vai gar kādu aizsalušu upīti. Parasti līdzī nēmam suņus, siltu tēju un daudz, daudz dažādu kārumu meža dzīvniekiem. Ar tiem mežā izrotājam eglītes. Kad vēlāk atnākam pārbaudīt, burkāni un āboli tiešām no kokiem ir pazuduši.

Patiesībā tā ir lielākā Ziemassvētku dāvana – svētku vakarā būt kopā ar ģimeni un ar saviem tuvajiem un mīļajiem paveikt ko jauku.

Lai radītu Ziemassvētku noskaņu Rīgas mājās, vienmēr pārku eglīti podiņā, saudzīgi izrotāju ar brāļa draudzenes tamborētajiem eņģelīšiem un pēc svētkiem iestādu mežā vai dārzā. Lai vairo kokus Latvijā.

Pašiem sava eglīte

Visskaistākā eglīte ir tā, kuru jaunras pastaigas laikā paši esam atraduši mežā.

– Bet vai tad tā maz drīkst darīt – cirst eglīti mežā? – jautā tie, kuri eglīti parasti pērk tirgū.

– Jā, drīkst gan! Katram Latvijas iedzīvotājam ir atļauts personiskām vajadzībām AS “Latvijas valsts meži” apsaimniekotajos mežos saviem Ziemassvētkiem nocirst vienu – visskaistāko, viskoplāko, vissmaržīgāko – eglīti.

Taču dažī noteikumi tomēr jāievēro: nolūkotās eglītes celma caurmēram jābūt mazākam par 12 cm, augstums nedrīkst pārsniegt 3 m. Eglīti nedrīkst cirst jaunaudzēs, tādēļ uzreiz labāk apskatīt grāvmalas, stigas un vietas zem elektrolinijām. Un vēl – eglīte jānocērt līdz ar zemi.

– Bet vai tomēr nav labāk mežu saudzēt un pirkt veikalā plastmasas eglīti?

– Tas nu gan ir aplams pieņēmums! Katru gadu mežos, ceļu un grāvju malās, pļavu ielokos un zem elektrolinijām iesējas apmēram 40 miljoni eglīšu. Visām liktenis nav lēmis izaugt par lielām eglēm, bet tās var ienest prieku un smaržīgu dzīvā meža noskaņu Ziemassvētkiem sapostā mājā. Turpretī, ražojot plastmasas egles, izejmateriāls ir nafta – fosilā izejviela, kas piesārņo dabu jebkurā tās pārstrādes fāzē. Tāda plastmasas egle ir bīstama mājās, jo ātri vien var aizsvilties un, degot ar melniem un smirdīgiem dūmiem, izdala dioksīnu vai citas kaitīgas dūmgāzes. Plastmasas egles dzīves ciklā visnetīrākais ir tās iznīcināšanas process, jo plastmasa nesadalās un nesapūst simtiem gadu; arī dedzināt to nedrīkst.

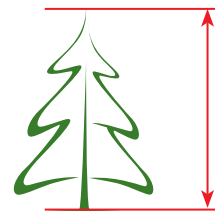
– Skaidrs, gribam savu dzīvu un smaržīgu eglīti. Bet kā var zināt, ka esam nokļuvuši valsts mežos?

– Meklējiet koši dzeltenu “Latvijas valsts mežu” īpašuma zīmi vai brīdinājuma zīmi ar LVM logo. Taču ziniet, ka būs jābrauc kādu gabalu prom no Rīgas, bet tas ir jauki, jo pastaīga mežā nekad un nevienam nevar kaitēt.

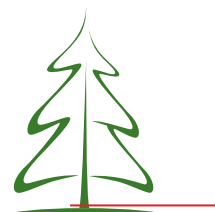
– Kā rīkoties ar podiņā pirktu eglīti?

– Dzīva eglīte podiņā ir labs risinājums. To varēsiet ienest istabā arī citu gadu. Pēc diviem gadiem gan eglīti vajadzētu pārstādīt vai nu lielākā traukā vai atrast tai vietu dārzā.

Lai dzīvai eglītei nenodarītu pāri, tajā nevajadzētu likt svečītes un pēc iespējas drīzāk pēc svētkiem kociņš jāiznes svaigā gaisā – uz balkona vai dārzā.

Augstumā līdz 3m.

Jācērt līdz ar zemi.

Celma diametrs
nedrīkst pārsniegt
12 cm.

Īsta atpūta dabā – nāc!

Tūrisma un atpūtas centrs "Spāre"

"Dumbri", Ģibuļu pagasts, Talsu novads, LV-3298
Tālrunis 26669099

Tērvetes dabas parks

Tērvetes pagasts, Tērvetes novads, LV-3730
Tālrunis 63726212

Konferenču un tūrisma centrs "Ezernieki"

"Ezernieki", Indrānu pagasts, Lubānas novads, LV-4827
Tālruni 26671421, 27840643, 26666090

Lielauces ezera laivu bāze

Lielauces pagasts, Auces novads, LV-3723
Tālrunis 26556771

Zebus ezera laivu bāze

Bikstu pagasts, Dobeles novads, LV-3713
Tālrunis 29252368

Kaņiera ezers

Lapmežciema pagasts, Engures novads, LV-3118
Tālrunis 29253514

Vijciema čiekurkalte

Mežmuiža, Vijciema pagasts, Valkas novads, LV-4733
Tālruni 26478620, 64728206

Jaunmoku pils

Tumes pagasts, Tukuma novads, LV-3139
Tālrunis 26187442, 63107125

www.mammadaba.lv

Dzīvo Latvijas valsts mežos